

De ce corupția afectează negativ intenția de a plăti impozitele?

Comentariu analitic

Autor: Fala Alexandru

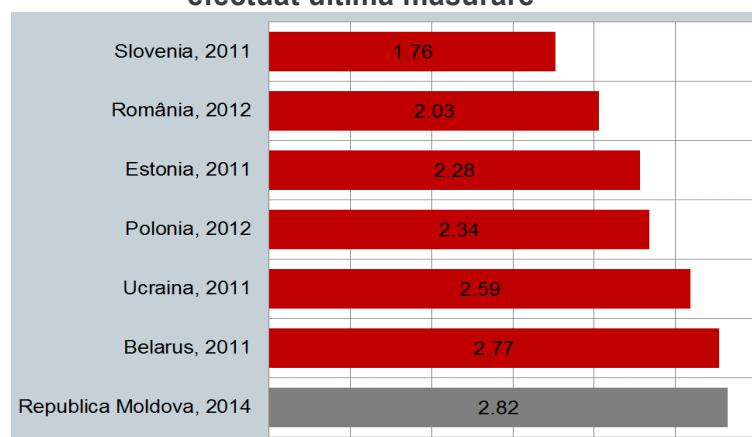
Iunie 2018

Cum este măsurată intenția cetățenilor de a plăti impozitele?

Moralitatea fiscală reflectă înclinația oamenilor de a plăti impozite, iar consolidarea moralității fiscale poate duce la diminuarea economiei tenebre. Moralitatea fiscală este „obligația morală de a plăti impozite” și reprezintă „convingerea persoanei că contribuie la dezvoltarea societății prin plata impozitelor”¹. În fond, un nivel mai înalt al moralității fiscale contribuie la diminuarea economiei tenebre². Mai mulți cercetători au demonstrat empiric relația negativă dintre moralitatea fiscală și economia neobservată³. De asemenea, este acceptată presupunerea că utilizarea unor măsuri cu caracter necoercitiv, ce au drept scop consolidarea moralei fiscale ar avea efecte importante asupra creșterii conformării fiscale⁴.

Nivelul moralității fiscale în Republica Moldova este unul dintre cele mai scăzute din regiune. Conform estimărilor din 2014, scorul mediu pentru moralitatea fiscală a fost de 2,82 puncte (vezi Figura 1). Această comparație denotă o situație nefavorabilă, deoarece, în raport cu alte țări din regiune, în Republica Moldova populația are o motivație relativ slabă de a plăti impozite.

Figura 1. Nivelul moralității fiscale și anul când s-a efectuat ultima măsurare

Sursa: <http://www.worldvaluessurvey.org>, calculele EG

¹ Recep Tekeli, The Determinants of Tax Morale: the Effects of Cultural Differences and Politics, Policy Research Institute, Japonia, 2011, p.2

²Ibidem, p. 22

³Torgler Benno, Tax Morale and Compliance. Review of Evidence and Case Studies for Europe, Banca Mondială, 2011, p. 11

⁴ Budianschi D., Lupușor A., Fala A., Morcofîlo I., Centrul Analitic Independent „Expert-Grup”, Chișinău, 2014, p. 23

Cum corupția diminuează intenția cetățenilor de a plăti impozitele?

Corupția influențează moralitatea fiscală și afectează negativ atitudinea cetățenilor privind plata impozitelor. În țările cu un nivel mai ridicat al corupției plata impozitelor este o normă socială cu o importanță redusă⁵. De asemenea, corupția contribuie direct la reducerea moralității fiscale și diminuează, indirect, încrederea în sistemul de administrare fiscală⁶. Totodată, relația dintre corupție și moralitatea fiscală este mult mai complexă, iar cele 2 fenomene coexistă și se susțin reciproc⁷.

În Republica Moldova manifestări ale corupției, cum ar fi acceptarea mitei sau a beneficiilor nemeritate de la stat, la fel, diminuează nivelul moralității fiscale. Aplicarea metodelor cantitative⁸ a permis identificarea următoarelor variabile care au un impact asupra moralității fiscale: justificarea pretinderii beneficiilor nemeritate de la stat⁹, justificarea acceptării mitei, justificarea primirii salariului neoficial și informarea populației despre utilizarea banilor publici (vezi Anexa 1). Obținerea beneficiilor de la stat și luarea de mită constituie manifestări ale corupției, iar primirea salariului neoficial are implicații directe asupra corupției.

Cea mai marea influență asupra moralității o are justificarea acceptării salariilor neoficiale, iar schimbarea atitudinii față de obținerea mitei și modificarea opiniei față de pretinderea la beneficii injuste de la stat au un impact mai mic. Schimbarea atitudinii față de recepționarea remunerării neoficiale, din una negativă în una pozitivă, va determina ca probabilitatea consolidării moralității fiscale să crească cu 7,59% (vezi Figura 2). Informarea despre utilizarea surselor publice este al doilea factor după nivelul impactului asupra moralității fiscale: creșterea transparenței bugetare va duce la majorarea probabilității îmbunătățirii atitudinii față de plata impozitelor cu 5,42%. Schimbarea opiniei față de acceptarea mitei și față de pretinderea la beneficii injuste din partea statului, au influențe mai mici asupra moralității fiscale: de 4,83 și, respectiv, de 4,53%. Relația negativă dintre manifestările corupției și moralitatea fiscală poate fi explicată prin faptul că pentru a evita eventualele penalizări din partea statului este puțin probabil că persoanele ce obțin plăți neoficiale să-și declare valoarea adevărată a veniturilor sau a patrimoniilor sale. De asemenea, cetățenii sunt mai dispuși să achite impozitele când nu sunt amăgiți de stat și știu exact, cum sunt utilizați banii publici. În țările cu o corupție sistemică și o transparență bugetară redusă nu se poate prezuma că obligația conformării fiscale este o normă socială acceptată¹⁰, deoarece populația are motivații reduse de a plăti impozite.

⁵ Torgler (2006) preluat de la J. Björn, How does petty corruption affect tax morale in sub-Saharan Africa?, United Nations University World Institute for Development Economics Research, 2017, p. 2

⁶ J. Björn, How does petty corruption affect tax morale in sub-Saharan Africa?, United Nations University World Institute for Development Economics Research, 2017, p.12

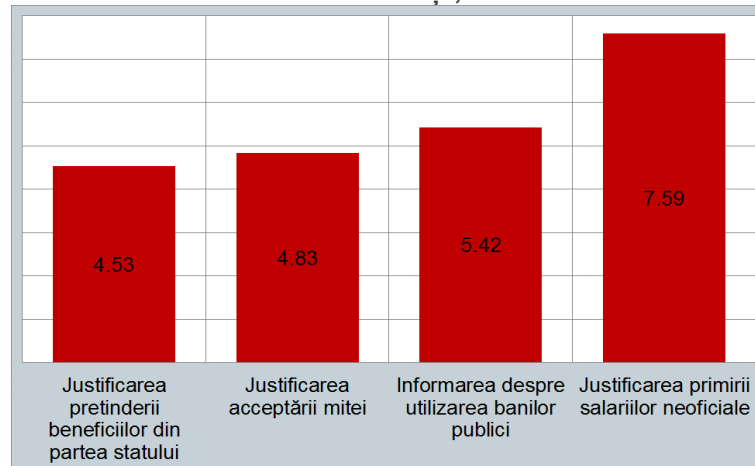
⁷ Amundsen (1999) și Barreto și Alm (2003) preluat de la A. Litina, T. Palivos, Corruption and tax evasion: reflections on greek tragedy, Bank of Greece, 2015, p. 3

⁸ Pentru stabilirea factorilor de influență asupra moralității fiscale a fost utilizat modelul de tip ORDERED PROBIT. Modelul ORDERED PROBIT este utilizat în cazul când variabila dependentă are valori ce reprezintă un număr fix de opțiuni. În cazul nostru, variabila dependentă reflectă nivelul moralității fiscale și poate avea valori cuprinse între 1 și 10: unde 1 corespunde opțiunii „nu este justificat să-ți declari un venit mai mic doar ca să achitați mai puține impozite”, iar 10 este asociat răspunsului prin care se justifică neplata impozitelor.

⁹ Prin „obținerea beneficiilor nemeritate de la stat” se subînțelege situația în care o persoană ce este în serviciul public utilizează atribuțiile oferite de funcție pentru obținerea unor beneficii personale.

¹⁰ B. Torgler, Tax morale, trust and corruption: Empirical evidence from transition countries. Working Paper No. 2004 – 05, Center for Research in Economics, Management and the Arts, p. 10

Figura 2. Reacția moralității fiscale la schimbarea factorilor de influență, %

Sursa: calculele EG

În condițiile unei corupții endemice, putem vorbi despre o „infecțare” societății manifestată prin sporirea toleranței față de acest flagel. Contribuabilii pot avea sentimentul că motivația lor intrinsecă de a plăti impozite nu este recunoscută dacă observă că funcționarii publici sunt corupți și colectarea impozitelor este redusă¹¹. Drept urmare, cetățenii pot adopta un comportament oportunist prin care să profite din acceptarea plăților neoficiale și neachitarea impozitelor. În acest context, trebuie de menționat că relația dintre atitudinea față de corupție și răspândirea corupției este directă. De altfel, s-a demonstrat că persoanele din statele cu corupție înaltă au o toleranță mai mare față de acest fenomen¹².

Amplourea activităților și schemelor neoficiale este determinată și de dezvoltarea economică precară a Republicii Moldova. Aplicarea modelului PROBIT a permis depistarea unei relații statistice semnificative dintre nivelul veniturilor și atitudinea față de plățile și activitățile neoficiale (vezi Anexa 2). Persoanele ce tolerează acceptarea mitei, a salariilor „în plic” sau a beneficiilor nemeritate de la stat au un nivel mai mare al veniturilor față de cei care nu tolerează asemenea practici. Această constatare indică asupra faptului că cetățenii fie au beneficiat, fie nu s-ar eschiva de la beneficiile derivate dintr-un comportament necorect: (primirea unei plăți sau a unui beneficiu neoficiale ori obținerea unui beneficiu prin mituirea unui funcționar ce acceptă mită. De fapt, relațiile statistice relevă o realitate tristă: sistemul economic este slab dezvoltat și oferă oportunități reduse, iar rolul activităților tenebre crește, deoarece pot asigura venituri suplimentare pentru populație.

Ce trebuie de făcut?

Relația dintre moralitatea fiscală și corupție trebuie privită și în contextul proastei funcționări a economiei. Lipsa oportunităților economice „împinge” moldovenii spre activități neoficiale, care le pot asigura un venit suplimentar. Drept urmare, atitudinea cetățenilor față de practicile ilicite devine mult mai tolerantă, iar acest fapt se răsfrânge negativ asupra moralității fiscale. Acumularea veniturilor neoficiale demotivează cetățenii să declare valoarea reală a câștigurilor și, implicit, să achite impozitele corespunzătoare. De asemenea, cetățenii compară beneficiile ce sunt aduse de obținerea plăților neoficiale cu avantajele

¹¹ B. Torgler, Tax morale, trust and corruption: Empirical evidence from transition countries. Working Paper No. 2004 – 05, Center for Research in Economics, Management and the Arts, p. 18

¹² Cameron, Chaudhuri, Erkal și Gangadharan (2009) preluat de la J. Björn, How does petty corruption affect tax morale in sub-Saharan Africa?, United Nations University World Institute for Development Economics Research, 2017, p. 3

obținute de pe urma comportamentului onest și plății impozitelor. În condițiile în care achitarea impozitelor se transpune în servicii publice de calitate rea, înclinația cetățenilor spre plata impozitelor scade. Totodată, corupția afectează încrederea cetățenilor în stat, ceea ce erodează și înclinația de a plăti impozite.

Ingredientul de bază ce ar spori moralitatea fiscală ține de dinamizarea procesului de dezvoltare socio-economică a țării – circumstanță în care ar spori oportunitățile pentru cetățeni și s-ar diminua rolul activităților neoficiale. În acest sens, pe lângă reformele orientate spre îmbunătățirea climatului economic sunt vitale și schimbările ce ar asigura buna funcționare a statului: combaterea corupției, reformarea justiției, consolidarea instituțiilor publice. Totodată, un sector public mai eficient ar oferi servicii de calitate, iar cetățenii ar resimți beneficiile ce derivă din plata impozitelor și, astfel, s-ar reduce înclinația spre obținerea veniturilor neoficiale.

Informarea populație privind situația bugetului ar putea consolida semnificativ moralitatea fiscală. Transparentizarea procesului bugetar ar consolida încrederea populației în instituțiile statului, fapt ce ar stimula conformarea fiscală. În acest sens, autoritățile trebuie să pună mai mult accent pe deschiderea instituțiilor și să acorde o atenție sporită comunicării cu publicul.

ANEXA 1.

Determinanții moralității fiscale și efectele marginale asociate, rezultatele estimării în baza modelului ORDER PROBIT

Varibilele independente	Coeficienții	Efectele marginale
Informarea despre utilizarea banilor publici	0,136501**	-0,05422**
Justificarea pretinderii la beneficii nemeritate de la stat	0,113974*	-0,04527*
Justificarea acceptării mitei	0,121661*	-0,04832*
Justificarea primirii salariului neoficial	0,191108*	-0,07591*
Numărul de observări	943	
Pseudo R^2	0,1649	

Sursa: calculele EG

Notă: * - variabila este semnificativă pentru un nivel de confidență de 1%;

** - variabila este semnificativă pentru un nivel de confidență de 5%

ANEXA 2.

Determinanții veniturilor populației și efectele marginale asociate, rezultatele estimării în baza modelului ORDER PROBIT

Varibilele independente	Coeficienții	Efectele marginale
Justificarea pretinderii la beneficii nemeritate de la stat	0,054616*	-0,01213*
Justificarea acceptării mitei	0,035001***	-0,00777***
Justificarea primirii salariului neoficial	0,036698**	-0,00815**
Numărul de observări	987	
Pseudo R^2	0,0146	

Sursa: calculele EG

Notă: * - variabila este semnificativă pentru un nivel de confidență de 1%;

** - variabila este semnificativă pentru un nivel de confidență de 5%;

*** - variabila este semnificativă pentru un nivel de confidență de 10%